

חסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ואתחנן

מתי טוב להאריך בתפילה?

מה עדיף? תפילה ארוכה או עניינית? שיעור יסודי בעניין התפילה
ועמידה מול השי"ת

ואתחנן אל ה'

פרשתנו פותחת בתפילתו של משה רבנו שיזכה להיכנס לארץ. אנו רוצים להתבונן במילה הראשונה של הפרשה (על שמה נקראת הפרשה כולה), על ידה מתאר משה רבנו את תפילתו המיוחדת – וְאַתְּחַנֵּן. מה גנוז בלשון המיוחדת הזו? ומה היא מלמדת אותנו על תפילתו של משה?

קודם כל, אנו לומדים מהלשון ואתחנן שתפילתו של משה לא הייתה קצרה. אדרבא, משה האריך מאוד בתפילתו. וכך אומרים חז"ל: "ומנין שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים? שנאמר: "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר". "ואתחנן" בגימטריא הכי הוי" (דברים רבה ברכה י"א י'). המילה ואתחנן עולה בגימטריא 515 – ומכאן הרמז שמשה רבנו לא התפלל פעם אחת, אלא האריך בתפילתו והתחנן חמש מאות וחמש עשרה פעמים.

המאריך בתפילתו

אבל האם בכלל טוב להאריך בתפילה ובתחנונים, או שעדיף להתפלל בענייניות ובקצרה?

הגמרא במסכת ברכות דנה בשאלה הזו:

אמר רב יהודה: שלשה דברים המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם: המאריך בתפלתו, והמאריך על שלחנו, והמאריך בבית הכסא.

והמאריך בתפלתו, מעליותא היא? והאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר: תוחלת ממשכה מחלה לב! ואמר רבי יצחק: שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם, ואלו הן: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חבירו לשמים!

הא לא קשיא, הא – דמעין בה, הא – דלא מעין בה. והיכי עביד? דמפיש ברחמי".

בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

הגמרא מסבירה שיש מצבים בהם מעלה גדולה להאריך בתפילה, אך יש מצבים בהם אם האדם יאריך בתפילה לא תבוא לו תועלת מכך והוא יבוא למפח נפש.

כאשר האדם מעיין בתפילתו, כלומר חושב שבגלל שהוא התפלל באריכות לכן מגיע לו שתתקבל תפילתו (ראה רש"י ד"ה מעיין בה), במצב כזה אין תועלת מלהאריך בתפילה, ואין סופה להתקבל.

אך כאשר האדם לא מעיין בתפילתו, ולא חושב שבגלל שהוא התפלל באריכות מגיעה לו שתתקבל תפילתו – אז מעלה גדולה היא להאריך בתפילה, ותפילתו לא תשוב ריקם.

מתנת חינוך

כעת נחזור למשה רבנו. מהמילה ואתחנן למדנו שמשה האריך בתפילתו, והתפלל 515 תפילות. אך משה רבנו עיין בתפילתו או לא עיין בתפילתו? האם הוא חשב שבזכות שהוא מאריך בתפילה ראוי שתפילתו תתקבל? את התשובה לכך אנו לומדים מהמשמעות הנוספת של המילה ואתחנן, אותה מסביר רש"י על הפסוק: "אין חנון בְּכָל מְקוֹם אֲלָא לְשׁוֹן מִתְּנַת חֲנָם. אִךְ עַל פִּי שְׁיֵשׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים לְתִלּוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אִין מְבַקְשִׁים מֵאֵת הַמְּקוֹם אֲלָא מִתְּנַת חֲנָם". משה רבנו מבקש מה' להיכנס לארץ, אך הוא לא מצפה שתתקבל תפילתו בגלל מעשיו הטובים. משה רבנו מבקש להיכנס לארץ במתנת חינוך.

כעת נעמיק עוד יותר:

כאשר האדם מתפלל, הוא יכול להחליט לתלות את תפילתו במעשיו הטובים, אך הוא יכול גם להסיח את הדעת ממעשיו הטובים ולבקש מה' במתנת חינוך. כך מלמד אותנו רש"י שעשה משה רבנו.

אך כאשר האדם מתפלל באריכות, כמו שהתפלל משה, לא מובן כיצד יתכן שלא יתלה את התקבלות תפילתו במעשיו. הרי הסיבה שהאדם מתפלל באריכות היא ודאי משום שהוא חושב שהתפילה באריכות תפעל את הישועה לה הוא זקוק (אחרת הוא לא היה מאריך...). לפי זה יוצא שהאדם 'תולה' את התקבלות תפילתו בכך שהוא מאריך בתפילה, והרי זה ממש נגד דברי חז"ל שאמרו שאסור להאריך בתפילה ולעיין בה – כלומר לחשוב שבזכות תפילתו תתקבל בקשתו. אז האם אפשרי בכלל להאריך בתפילה ולא לעיין בה?

התשובה היא שהדבר אפשרי כאשר האדם יודע במה להאריך בתפילה. הדרך להתפלל באריכות, ויחד עם זה לא לתלות באריכות זו את התקבלות התפילה, היא מתוך האריכות בכך שהכל בעצם מתנת חינוך מאת ה'. האדם המתפלל שם לב לכך שהוא מאוד רוצה שתתמלא בקשתו, אך הוא מאריך לשים לב לכך שיותר משהוא רוצה לקבל את מבוקשו, הוא עוד יותר רוצה שה' ירצה למלא את רצונו.

המתפלל מאריך לשים לב שהרצון של ה' יקר בעיניו יותר מהרצון שלו עצמו, ושהבחירה של ה' חשובה לו יותר מהבחירה של עצמו. המאריך בתפילתו יודע לבטא את עצמו ואת רצונותיו, אך הוא תמיד יקפיד שהבעת רצונותיו יהיו קצרים יותר מהבעת הרצון שה' יענה רק בגלל שזה רצונו החופשי של ה' (ולא משום שמישהו 'הכריח' אותו, מה שכמובן לא אפשרי וגם לא רצוי בעיני המתפלל), ובזה הוא מאריך. לפי זה מצד אחד האדם מתאמץ להאריך בתפילתו, אך מצד שני הוא לא מייחס את עיקר החשיבות לתפילתו ולמאמציו, אלא למתנת חנם של ה' שעתידה להופיע כמענה לתפילתו.

הכנה לכניסה לארץ

תפילתו של משה רבנו הייתה שיזכה להיכנס לארץ, והיא שימשה הכנה טובה וחשובה לקראת הכניסה לארץ של כל עם ישראל.

משה רבנו, על ידי תחינתו, לימד אותנו כיצד עלינו להתייחס לעבודתנו האישית ולמאמצינו. ללא הלימוד היסודי הזה ממשה רבנו, היינו עלולים ליפול במלחמה על הארץ לפחיתות ופחיתות. וְיָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה. היינו מתאמצים, נלחמים, כובשים – ומייחסים את ההצלחה שלנו לעצמנו. היינו מייחסים את עיקר החשיבות להצלחת מאמצינו האישיים.

אך הדבקות שלנו בתפילה של משה רבנו עוזרת לנו לשים לב לכך ש"כָּל הָאָרֶץ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, הוּא בְּרָאָה וְנִתְּנָה לְאִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו. בְּרָצוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרָצוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ". ארץ ישראל היא לא 'שלנו', והצלחתנו לשלוט בה לא הופכת את הארץ להיות בבעלותנו. ארץ ישראל היא מתנת חנם שה' בוחר לתת לנו בכל רגע. כך התורה מתארת את מהותה של ארץ ישראל: "אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֹתָהּ תָּמִיד" – עיקר החשיבות של הארץ היא הדרישה של ה' אותה תמיד, ובחירתו לתת לנו אותה במתנת חנם.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

